

Çin'in Pandemi Öncesi/Sonrası Dönemde Türkiye ile Olan Endüstri İçi Ticaretinin Seyri

Nurevşan KUÇLU*, Füsün YENİLMEZ**

ÖZ

2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan eyaletinde başlayan ve tüm dünyaya hızla yayılan koronavirüs, küresel pazarda çok yönlü durgunluklara neden oldu. Karantina döneminde tüketim, üretim, yatırım ve perakende satışlardaki küresel yavaşlama eğilimi, ülkeler arasındaki dış ticareti ve endüstri içi-ticareti büyük ölçüde etkilemiştir. Devam eden salgının ne kadar süreceği belli olmadığı için Covid-19 salgınının etkilerinin ne zaman biteceği ve ne gibi yeni değişiklikler getireceği belirsizliğini korumaktadır. Belirsizliğin sürmesi, tüketici uygulamalarını ve tüketici davranışlarını da etkilemiştir. Çalışmanın temel amacı, Çin ve Türkiye'nin Covid-19 Pandemi öncesi-sonrası endüstri-içi ticaret faaliyetlerinin nasıl ve ne yönlü değiştiğini araştırmaktır. Bu bağlamda, Çin ve Türkiye'nin EİT seviyeleri ve ürün bazlı EİT değerleri, 2015-2021 yılları boyunca Grubel-Lloyd endeksi kullanılarak hesaplanmıştır. Grubel-Lloyd Endeksi (ağırlıklandırılmış ortalama) ile yapılan ölçümler sonucunda, Çin/Türkiye arasındaki EİT düzeyinin özellikle ürün bazında birçok ürün grubunda gerçekleştiği tespit edilmiştir. Çin ve Türkiye arasında gerçekleşen endüstri-içi ticaretin, tekstil-hazır giyim ve motor-motorlu araç ara malları üzerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Türkiye, Endüstri-İçi Ticaret, Pandemi, Koronavirüs

JEL Sınıflandırması: F2, A1, C82

The Course of China's Intra-Industry Trade with Turkey in the Pre/Post-Pandemic Period

ABSTRACT

The coronavirus, which started in China's Wuhan province in December 2019 and spread rapidly all over the world, caused multifaceted recessions in the global market. The global slowdown in consumption, production, investment and retail sales during the quarantine period has greatly affected foreign trade and intra-industry trade between countries. Since it is not clear how long the ongoing epidemic will last, it remains unclear when the effects of the Covid-19 epidemic will end and what new changes it will bring. The continuing uncertainty has also affected consumer practices and consumer behavior. The main purpose of the study is to investigate how and in what direction the intra-industry trade activities of China and Turkey changed before and after the Covid-19 Pandemic. In this context, China and Turkey's EIT levels and product-based EIT values were calculated using the Grubel-Lloyd index during 2015-2021. As a result of the measurements made with the Grubel-Lloyd Index (weighted average), it was determined that the ECO level between China and Turkey was realized in many product groups, especially on a product basis. It has been observed that intra-industry trade between China and Turkey focuses on textile-ready-made clothing and motor-motor vehicle intermediate goods.

Keywords: China, Türkiye, Intra-Industry Trade, Pandemic, Coronavirus

JEL Classification: F2, A1, C82

Geliş Tarihi / Received: 12.06.2023 Kabul Tarihi / Accepted: 04.10.2023

Bu eser Creative Commons Atf-Gayriticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Lisansüstü Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, nur.evsann36@gmail.com, ORCID:0000-0001-9207-2201.
** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, yenilmez90@gmail.com, ORCID:0000-0001-7619-8621.

1.GİRİŞ

Çalışmamızda Çin ve Türkiye'nin Covid-19 pandemi öncesi ve sonrası yapmış oldukları ticaretle endüstri içi ticaretin seyri incelenmiştir. Çin, idari olarak 23 il, 5 özerk bölge ve 4 belediyeden oluşmaktadır. Tüm bu yapılar devlet düzeyinde birimler olarak kabul edilmektedir. 1978 yılına kadar kapalı ve devletçi yapıya sahip olan Çin, Deng Xiaoping'in göreve gelmesiyle kapalı ve devletçi yapıyı terk ederek 1980'li yıllarda piyasa ekonomisine yönelmiştir (Çalık, 2011). Çin'in 2001 Kasım'da Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) girmesiyle birlikte, ülke üzerine konulan kota ve tarife dışı engeller kaldırılmıştır. Diğer ülkeler tarafından ise bu mallara uygulanan ortalama gümrük vergisi %9'a indirilmiştir. Ele alınan gelişmeler Çin'in küresel pazarda dünya ülkelerine kolaylıkla mal satabilmesinin önünü açmıştır (Chow, 2015: 322).

Dünya pazarlarında dış ticaretle hızla yerini alan Çin, ucuz işgücü avantajını kullanarak kazandığı rekabet gücü sayesinde, zamanla hem ara malı sektörü hem de kaliteli nihai ürünler alanında dünyanın en önde gelen ihracatçılarından biri olmuştur (Jones, 2015). Çin'in toplam ihracatı 2021 yılı itibarıyla 3,36 trilyon dolar, toplam ithalatı ise 2,69 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır (Xinhuanet, 2022). Son veriler dâhilinde ihracatta dünyanın en büyük ülkesi, ithalatta ise ABD'nin arkasından ikinci sırada yerini almıştır. Çin günümüzde ekonomik aktivitelerin %16'sını, küresel marjinal büyümenin %40-50'sini gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte dünya genelinde en büyük ilk 10 bankanın 4'üne ve en büyük elektronik ticaret şirketine sahiptir (Meltzer ve Shenai, 2019: 7).

Hızlı ve etkin bir şekilde küresel pazarda yerini alan Çin'e karşın, Türkiye artan dış ticaret açığı ve yıllardan beri süregelen makroekonomik sorunları ile değerlendirilebilmektedir. Türkiye'nin dış ticaret sorunları birçok iktisatçı ve araştırmacının ilgisini çekmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda Türkiye, ithal ikameci ekonomik kalkınma modelinden vazgeçmiş, rekabet potansiyeli yüksek sektörleri desteklemeyi amaçlayan, ihracata ve dışa açılmaya yönelik büyüme ve kalkınma modelini benimsemiştir. Bununla birlikte 1989 yılında, çoğu gelişmiş Avrupa ülkesinden önce sermaye hareketlerini serbest bırakma kararına varmıştır.

Türkiye'nin ekonomik yapısı incelendiğinde; Türkiye'nin en önemli ekonomik sorunlarından birisinin dış açık sorunu olduğunu görmekteyiz. Türkiye'nin dış ticaret açığının en önemli sebeplerinden birkaçı ise; ihracatın ithalata bağımlılığının yüksek seviyelerde seyretmesi, döviz kurunda yaşanan hareketlilik ve katma değeri yüksek ürün grubunun ihracatının istenilen düzeye ulaştırılamaması olarak sıralanabilir (Ketboğa, 2019: 215-217).

Türkiye'de imalat sanayi ülke ekonomisinde önemli bir yer tutmakta ve ihracat hacmi de bu alanda üretilenlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Türkiye'de imalat sanayi ihracatının önemli bir kısmı otomotiv, elektronik, tekstil ve hazır giyim sektörlerinde gerçekleştirilmektedir. Söz konusu sektörler Türkiye'de önemli bir ihracat hacmine sahiptir ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. İmalat sanayi grubunun, düşük ve orta-düşük teknoloji ürünlerinin ihracatının yarısından fazlasını ve benzer şekilde ithalatında yüksek ve orta-yüksek ürünlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Türkiye'nin dış ticaret açığının nedenlerinden birisi de yüksek ve orta-yüksek teknoloji ürünlerin ithalatının fazlalığından kaynaklanmaktadır (Özmen, 2014: 111). Ekonomide yaşanan bu açık Dünyayı da etkisi altına alan pandemi ile daha da ağırlaşmıştır. Sağlık sektöründe ortaya çıkmasına rağmen pandeminin etkisi özellikle ekonomi alanında büyük tahriplere yol açmıştır.

Çin'in Wuhan eyaletinde Aralık 2019'da, Covid salgını ortaya çıkmıştır. Daha sonra hızla yayılarak küresel bir krize dönüşmüştür. COVID-19 salgını sırasında dünya genelinde birçok ülkede karantina ve sosyal izolasyon önlemleri uygulanmıştır. Bu tutum, üretim, tüketim, yatırım ve perakende satışlarda küresel bir geçişe neden olmuştur. Karantina önlemleri, fiziksel mağazaların kullanımına veya kısıtlamalarına neden olmuş, bu da e-ticaret harcamalarının

satışlarının artmasına yol açmıştır. Ancak, uluslararası küresel piyasalarda daha az gelişmiş olan ülkelerde e-ticaret imkanları, gelişmiş ülkelere nazaran daha fazla görülmüştür.

Ülkelerin farklı sektörel yapıları göz önüne alındığında, etkilerin doğurduğu sonuçlar farklı gözlenmiştir. İhracata bağımlı olan ülkeler bu durumdan büyük zarar görmüştür. Pandeminin doğrudan ve dolaylı etkilerinden söz ederken, küresel düzeyde maruz kalınan maliyetleri hesaba katmak oldukça zorlaşmıştır. Bu nedenle krizin yarattığı ekonomik maliyeti tam olarak hesaplamak imkânsızdır. Hemen hemen her ülkede işgücü arzında şoklar yaşanmaya başlanmış ve bu durum enfeksiyonlara bağlı ölüm oranlarına bağlı olarak değişiklik göstermiştir (Cinel, 2020).

Literatüre bakıldığında Çin ve Türkiye'nin endüstri-içi ticaret konusunu ele alan birkaç çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birisi Deviren ve Karataş tarafından 2007 yılında yapılmıştır. EİT yapısını açıklamak amaçlı ele aldıkları bu çalışmada, 1995-2005 yılları itibarıyla Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye arasındaki dış ticarete ürün grupları ve teknolojik özellikleri değerlendirmek açısından bir analiz yapmıştır. Bu analiz sonucunda, iki ülke arasındaki ticaretin, endüstri-içi ticaretten daha çok endüstriler arası ticarete eğilim gösterdiği belirlenmiştir.

Yine 2007 yılında Kaya ve Gacener tarafından yapılan çalışmada ise, bu kez Türkiye'nin Kimya sektöründe Çin/Rusya/Bulgaristan/Romanya ve Ukrayna gibi bazı ülkeler ile yapılan dış ticarete endüstri içi ticaretin ağırlığı incelenmiştir. 1990 ve 2005 yılları arasındaki dinamik ve statik EİT oranları ölçülmüştür. Tüm endüstrileri bakımından Türkiye'nin, kimya endüstrisinde endüstriler-arası ticaret yapısının geçerli olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada EİT oranlarının düşük olmasına rağmen, son yıllarda bazı alt ürünlerde EİT yönünün artış gösterdiği tespit edilmiştir. Net ithalatçı olan Türkiye açısından iki yönlü bir ticaret yapısına dönüşün başlaması ülkenin kararlı bir şekilde elde ettiği sonuçlar arasındadır.

Son yıllarda yapılmış olan bu çalışmada da Sarıçoban (2022), Covid-19 pandemi döneminde Türkiye'nin Çin ile medikal ürün gruplarında endüstriler arası ticaret yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Türkiye, çalışma içerisinde 49 ürün grubunun 14'ünde uzmanlaşmış ve pandemi öncesi dönemlerde de bu ürün gruplarında uzmanlaşması aynı seyirde devam etmiştir. Covid-19 pandemi dönemi ile pandemi öncesi dönem karşılaştırılırken pandemi dönemine geçişle birlikte Türkiye'nin dezavantajlı olan ürün gruplarında avantajlı konuma geçtiği tespit edilmiştir. Ülke pandemi döneminde ihracatını 2 ürün grubunda uzmanlaştırabilmiştir. Bu ürün grupları; "380894- El dezenfektanı" ve "621010- Cerrahi/ tıbbi kullanım için koruyucu giysilerdir". Her iki ürün grubunun da Covid-19 pandemi koşullarıyla ilgili olması nedeniyle pandemi sürecine bağlı olarak bir sonraki dönemin uzmanlaşması değişecektir.

Bu kapsamda farklı olarak çalışmanın temel amacı, Çin ve Türkiye'nin Covid-19 Pandemi öncesi-sonrası endüstri-içi ticaret faaliyetlerinin nasıl ve ne yönlü değiştiğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda ele alınan iki ülkenin ekonomik süreçleri genel bir değerlendirme yapılarak incelenmiş ve ülkeler arasındaki EİT yapısı ortaya konulmuştur. Sağlık altyapısının neden olduğu krizin dünya ekonomisine maliyetleri değerlendirilmiş ve uygulanması gereken ekonomi politikalarına öneriler getirilmiştir. Covid-19 Pandemisi ile ülkeler arasında gerçekleşen ürün gruplarının ticaretinde endüstri-içi ticaretin seyrinin incelenmemesi nedeniyle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

2. YÖNTEM

Endüstriler arası ticaret, karşılaştırmalı üstünlük ya da karşılaştırmalı dezavantaj durumuna göre tamamen farklı ürünlerin ihraç veya ithal edilmesidir. Bir ülkenin endüstriler arası ticaret statüsü, o ülkenin karşılaştırmalı üstünlük yapısına göre belirlenir (Krugman, 1997: 40). Endüstri içi ticaret, daha geniş pazarlardan yararlanma kabiliyeti, ölçeğe göre artan getiriler ve ürün farklılaştırması nedeniyle endüstriler arası ticaretten daha yüksek kazançlar sunmaktadır (Aydın, 2010: 2). Literatürde var olan ekonomik büyüme çalışmaları, üretim yöntemlerinde ölçek ekonomileri, uzmanlaşma, tüketici talebindeki çeşitlilik, ekonomik entegrasyon sonucunda ürün farklılaşması ve sanayi içi ticaret gibi faktörlerin önemli olduğunu göstermektedir. Günümüz dış ticaretinin büyük bir bölümünü oluşturan bu ticaret biçimi, özellikle gelişmiş ülkeler arasındaki, kimya, makine, ulaşım araçları ve elektronik gibi daha karmaşık imalat sektörlerinde oldukça yaygın olarak tercih edilmektedir.

Avrupa Topluluğuna üye ülkeler arasındaki ticaretin seyrini ve endüstri-içi ticaretin varlığını test eden ve ölçen ilk çalışmalar ampirik çalışmalardır. Çalışmalar yıl sırasıyla; Verdoorn (1960), Michaely (1962), Kojima (1964) ve Balassa (1966) tarafından oluşturulan endekslerdir. Dış ticaret literatüründe endüstri-içi ticareti ölçmek amacıyla geliştirilen ilk endeksler olarak kabul edilirler. Söz konusu endekslerde yer alan eksiklikler nedeniyle, endüstri-içi ticareti konu alan çalışmaların kullanımının pek yaygın olmadığı bilinmektedir.

Literatürde birçok endeks geliştirilmiş olmasına rağmen, 1971 yılında Grubel ve Lloyd tarafından yapılan statik ölçümler sonucunda elde edilen endeks halen endüstri-içi ticareti ölçmek için kullanılmaktadır. Grubel ve Lloyd (1971), OECD üyesi 9 sanayileşmiş ülke ve Avustralya'nın endüstri içi ticareti üzerine yaptıkları çalışmada, endüstri içi ticaret değerlerini değerlendirmek ve ölçmek için 1968-1969 yılları arasındaki ticaret verilerini farklı toplama düzeylerinde (SITC3digit) kullanmıştır. Bu verilerle birlikte endüstri-içi ticaret değerlerini ölçmek üzere bir endeks tanımlanmıştır.

Sürekli değişim halinde seyreden dünya ticaretine paralel olarak, ülkeler arası dış ticarete endüstri-içi ticaret (EİT) her geçen gün daha fazla önem kazanmaya başlamıştır (Aquino, 1978: 275). Önem kazanan konu üzerine endüstri-içi ticaret tanımlanmış ve ölçümü konusunda çeşitli endekslerin geliştirildiği çalışmalar yapılmıştır.

İlk olarak Balassa tarafından ele alınan EİT kavramı; Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulduktan sonra detaylı incelemelere tabi tutulmuştur. Balassa, yeni döneme geçişle birlikte sanayi malları dış ticaretinin endüstriler arası ticaret yapısından endüstri-içi ticaret yapısına geçtiğini gözlemlemiştir. Sanayi malları ticaretinin dış ticaretin yapılmadığı durumlarda hangi ölçüm endeksinin uygun olduğu, ölçüm hesaplamaları için malların sınıflandırılmasında hangi tahsilat seviyesinin uygun olacağı ve bir ayarlama yapıp yapılmayacağı konusunda bir tartışma olduğu görülmektedir (Bedir, 2009: 180). Buna göre, yaklaşık 15'e yakın EİT'yi ölçme endeksi mevcuttur. Bunların başlıcaları; Balassa, Aquino, Grubel-Lloyd, Greenway-Hine-Milner-Elliott ve HamiltonKniest Endeksleridir. Bu çalışmada, Grubel-Lloyd Endeksi kullanılarak EİT hesaplamaları yapılacaktır.

2.1 Grubel-Lloyd Endeksi

Grubel ve Lloyd (GL) 'un önerisi, uygulamada en sık kullanılan endeks olarak ele alınmaktadır. Grubel ve Lloyd'a (1971: 496) göre, bir endüstrideki ihracat değeri, aynı endüstrideki ithalat değeri kapsamında karşılanıyorsa EİT söz konusudur. Grubel-Lloyd'un EİT'yi tanımlayan formülü 1.1'de gösterilmiştir.

$$R_i = (X_i + M_i) - |X_i - M_i| \quad (1.1)$$

Burada;

R_j ; Endüstri-içi ticareti

X_j ; ürününün ihracatı

M_j ; ithalâtını göstermektedir.

Ele alının endeks, farklı ülkeler ve farklı endüstriler arasındaki karşılaştırmaları basitleştirmek için EİT'in toplam ticaret hacmi içindeki payı şeklindedir. Formül aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

$$R_i = 1 - \frac{X_i - |M_i|}{X_i + M_i} \quad (1.2)$$

$$R_i = \frac{(X_i + M_i) - |X_i - M_i|}{X_i + M_i} \quad (1.3)$$

ya da;

Bu Endeks, formülün sonuna yüzde cinsinden (x100) eklenerek de gösterilebilmektedir. EİT'yi gösteren R_j , 0 ile 1 arasında bir değer alır. Eğer endeks 100 ile çarpılır ve hesaplanırsa değeri 0 ile 100 arasında değişmiş olacaktır. Endeksin belirli bir sektördeki ihracat ve ithalat rakamları açısından 100 değerine sahip olması, benzer sektörlerdeki ihracat ve ithalat verilerinin birbirine eşit ve dış ticaretin tamamen endüstri-içi ticarete dönük olduğunu gösterir. Ayrıca bu durum değerlerin maksimum seviyeye ulaştığını göstermektedir. Aksine, endeksin değeri 0 ise, bu, ikili ticaretin endüstriler arası gerçekleştiğini (aralık sıfırdır) göstermektedir. Aynı zamanda söz konusu ülkenin mal grubunu hem ithal hem de ihraç ettiği anlaşılmaktadır (Bilici, 2007: 50).

EİT endeksi hesaplanırken, elde edilen n sayıdaki her endüstri için, toplam ihracat ve ithalat içerisinde pay farkı bulunmaktadır. Pay farkı sebebiyle ağırlıklı bir ortalama kullanımına gerek duyulmaktadır. Grubel ve Lloyd'un bireysel ölçümlerin dağılımını özetlediğini belirttikleri aşağıdaki endekste, her bir endüstrinin toplam ihracat ve ithalat değerlerinin ağırlıklı ortalaması kullanılarak hesaplanan ortalama EİT, n sayıda ele alınan endüstrinin toplam ihracat ve ithalat değerlerinde şu şekilde verilmektedir (Küçüköfe, 2009: 81):

$$B_i = \frac{\sum_{i=1}^n [(X_i + M_i) - |X_i - M_i|]}{\sum_{i=1}^n [(X_i + M_i)]} \quad (1.4)$$

Bu endeks 0-1 aralığında bir değer almaktadır. Bu endeks 0 değerini aldığı tam olarak EAT, 1 değerini aldığı ise tam olarak EİT olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda endeksin hesaplanmasında, ihracat ve ithalat verilerinin kullanılması hesaplamayı kolaylaştırmakta ve belirli bir ülkenin değerlerini farklı zamanlarda karşılaştırarak belirli bir zaman diliminde ülkeler arasında karşılaştırma yapılmasına olanak sağlamaktadır (Bedir 2009: 195). Ancak ülkenin toplam mal ticareti dengede değilse, EİT yanlış hesaplanacaktır ve EİT gerçekçi bir sonuç vermeyecektir. Bu bakımdan endeks eleştirilmiş ve Uyarlanmış Grubel-Lloyd endeksi geliştirilmiştir.

$$\bar{C}_i = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \left| \sum_{i=1}^n X_i - \sum_{i=1}^n M_i \right|} \quad (1.5)$$

Uyarlanmış EİT endeksi hesaplanırken, İ mal grubuna ait toplam ihracat ve ithalat değerleri arasındaki farkın toplam EİT dış ticaret hacminden çıkarılmasıyla dış ticaret dengesizliğinin etkisi dengelenmeye çalışılmıştır. Mutlak değer formülde yer almasının nedeni, dış ticaret açığının veya fazlasının mutlak surette alınmadığını göstermektedir.

Ülkenin toplam ihracatı ile toplam ithalatı arasındaki farkın toplam ticarete oranı yüksekse, düzeltilmiş endeks (Ci) kullanıldığında Bi'ye kıyasla daha yüksek bir endeks değerine ulaşılır. Bunun nedeni, Ci endeksinin paydasının her zaman Bi paydasından daha düşük değerde olmasıdır (Küçükefe, 2009: 82).

Bu çalışmada endüstri-içi ticaret uygulamalarında yaygın olarak kullanılan Uyarlanmış Grubel-Llyod Endeksi Türkiye ve Çin'in dış ticaretinde yer alan ürün grupları (4 digit) için kullanılmıştır.

3. COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNİN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Küresel ekonomide; üretim, yatırım ve uluslararası ticarete endüstri-içi ticaretin ülkelerin kalkınma, gelişme ve özellikle dış ticarete payının büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. 2020 yılında dünya ve küresel ekonomi piyasaları beklenmedik bir salgın ile karşı karşıya kalmıştır. Dünya genelinde her alanda çok yönlü olumsuz etkileri görülen salgının, en önemli etkileri küresel pazarda %3,1'lik daralma ile kendini göstermiştir.

Son yılların en sert daralmasını yaşayan küresel ekonomi; gelişmiş ülkeler %4,5, gelişmekte olan ülkeler ise %2,0 küçülmüştür. Sosyal yaşamda geniş kitleleri etkileyerek, sosyal mesafe ve kısıtlamalar getiren salgın, ticarete de iş yapma biçimlerini önemli derecede değiştirmiştir. Yeniden yapılanmaya başlayan küresel tedarik zincirlerinde, uzaktan çalışma gibi alternatif yöntemler zaman içerisinde kalıcı hale gelmiştir. Yeni normal koşullara uyum sağlamayı amaçlayan sektör ve şirketler, öncelikli hedeflerinde değişime ayak uydurmayı ele almışlardır. 2020 yılı başında ortaya çıkan Covid-19 Pandemi döneminin önemli sonuçlarından biri de küresel tedarik zincirlerindeki yaşanan değişim olmuştur.

Salgının ortaya çıkışıyla birlikte gelişmiş ülkelerin Asya ve Çin ülkelerine olan yüksek bağımlılıklarının var olduğu tedarik ve arz güvenliği sorunları ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan sorunlar nedeniyle gelişmiş ülkeler, Çin ve Asya ülkelerine bağımlılıklarını azaltmak için küresel tedarik zincirlerini yeniden yapılandırmaya başlamıştır. Asya ülkelerinde 2021 yılı boyunca, pandemi nedeniyle özellikle kısıtlamalar ve kapanmalar devam etmiştir. Bununla birlikte Asya'da tedarikte sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Covid-19 Pandemisi nedeniyle Asya'dan deniz taşımacılık fiyatları önemli ölçüde artmış ve buna bağlı olarak konteyner sıkışıklığı yıl genelinde devam etmiş ve tedarikte sıkıntılar yaşanmıştır. Birçok ürünün küresel teslimatında sıkıntılar artmıştır. Yarı iletkenler grubu bunların başında yer almaktadır. Covid-19 Pandemisi sonrasında, Çin ekonomisinde ciddi daralmalar ortaya çıkmaya başlamış ve bu durum üretim ve tüketim kalemlerinde azalışa yol açmıştır. Genel olarak, küresel tedarik zincirinde dengeler ve işleyiş sekteye uğramış, dünyadaki tüm şirketler bu olumsuz durumdan etkilenmiştir. Tüm bu olumsuz makroekonomik olaylar çoğu şirketin kapanmasıyla endişe verir duruma gelmiştir. Şirketlerin kapanmasıyla milyonlarca insan gelecekteki işlerini kaybedebilecek duruma gelmiştir.

Küresel finans piyasalarında keskin düşüşler yaşanmış, tüketicilerin tüketim kalıpları büyük çoğunlukta değişmiştir. Değişen kalıplar ve tercihlerle birlikte, piyasalarda ortaya çıkan oynaklık 2008-2009 mali krizlerinde gerçekleşen seyre benzer gerçekleşmiştir. Uluslararası Para Fonu (IMF), yenilenmiş tahminlerinde, pandemi sonrası Çin'in büyümede %0,4 yavaşlama sergileyeceğini belirtmiştir. Aynı zamanda küresel büyümede dahi %0,1 azalmanın ortaya çıkacağını vurgulamıştır (World Bank 2021).

Tablo 1: Dünya, Çin ve Türkiye'nin İhracatı 2012-2021 (milyar dolar, %)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dünya	18.389	18.858	18.859	16.413	15.926	17.568	19.332	18.767	17.499	21.513
Çin	2.048.78	2.209.58	2.342.2	2.281.8	2.118.9	2.271.7	2.494.23	2.498.56	2.590.60	3.026.23 (%14,1)*
Türkiye	152.468	161.488	166.40	173.744	142.64	156.89	167.955	180.841.	169.852	225.364 (%1,2)*

Kaynak: TradeMap (ITC), 2022.

* : Dünyada gerçekleştirilen ihracat payı (%)

Mal ihracatlarının bölgesel dağılımı kapsamında ele alınan Dünya, Çin ve Türkiye'nin ihracat verileri tabloda ele alınmıştır. Tablo genel olarak incelendiğinde; büyük payın %14,1'i Çin hükümetine aittir. Türkiye'nin 2021 yılında 225 milyar 291 milyon dolar olan ihracat rakamı, Dünyada gerçekleşen ihracat payının yalnızca %1,2'lik değer payını kapsamaktadır (ITC,2022). Özellikle pandemi dönemi sırasıyla 2019-2020 yıllarında, Dünyada ihracat rakamlarının düşüşe geçtiği gözlemlenmiştir. Aynı seyir Çin ve Türkiye için farklı gelişmiştir. Çin pandemi dönemi ihracatını bölgesel olarak devam ettirmiş, pandemi sonrası 2021 yılında ihracat hacmini arttırmıştır. Türkiye için değerlendirilecek olursa; pandemi öncesi ve pandemi dönemi ayrı seyirde kalan dağılım, Dünya ve Çin'e paralel olarak pandemi sonrası ihracatta bölgesel dağılımını arttırmıştır.

4. ÇİN HALK CUMHURİYETİ DIŞ TİCARETİNİN SEYRİ

Çin ekonomisi, 2015-2018 dönemi de dâhil olmak üzere son birkaç on yılda önemli değişiklikler yaşamıştır. 2015 yılında Çin ekonomisi, yavaşlayan büyüme, azalan ihracat ve düşen borsa gibi bir dizi zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Bu zorluklar, büyük ölçüde, küresel talepteki yavaşlama, belirli sektörlerdeki kapasite fazlası ve ülkenin ekonomik modelinde iç tüketime doğru kayma gibi faktörlerin birleşiminin sonucu olarak görülmektedir (Taylor and Schwartz, 2020).

Bu zorluklara rağmen Çin ekonomisi önceki yıllara göre daha yavaş da olsa büyümesini sürdürmüştür. Dünya Bankasından elde edilen verilere göre, 2015 yılında Çin'in GSYİH'si %6,9 büyüyerek tüm dünyada kümülatif olarak hızla gelişen ekonomilerden biri olmuştur. 2016'da GSYİH büyümesi biraz yavaşlayarak %6,7'ye ulaşmış, ancak sağlamlığını korumuştur. 2017'de GSYİH büyümesi yeniden toparlanarak %6,9 seviyesine ulaşmıştır.

2018'de ise GSYİH büyümesi %6,6'ya gerilemiştir. Bu gelişmeler, 2000'li yılların başında görülen çift haneli büyüme oranlarından daha yavaş olsa da, yine de güçlü seyrini sürdürmüştür. Bu dönemde Çin, faiz oranlarını düşürmek ve altyapı harcamalarını artırmak da dâhil olmak üzere ekonomik büyümeyi canlandırmak için bir dizi önlem almıştır. Bu önlemler ekonomiyi desteklemeye yardımcı olmuş, ancak aynı zamanda ülkedeki borç seviyelerinin yükselmesine de sebep olmuştur (World Bank, 2022).

2017 yılında Çin ekonomisi, yatırım, üretim, küresel ekonomi ve uluslararası ticaretteki toparlanmanın sahip olduğu güçlü bir büyüme performansı sergilemiştir. Bununla birlikte,

ABD'nin uluslararası ticarete getirdiği kısıtlamalar ve jeopolitik riskler sonucunda, özellikle imalat sanayinde ekonomik faaliyetlerde görece bir ivme kaybı yaşanmıştır. Çin ekonomisi 2017 yılında %6,9 büyürken, iç talep göstergelerindeki ivme kaybı nedeniyle büyüme hızı 2018 ve 2019 yıllarında yavaşlamıştır. 2018'de büyüme oranı %6,6'ya gerilerken, 2019'da %6,2'ye düşmüştür. İç talep göstergelerindeki ivme kaybı, özel sektör yatırımlarındaki düşüş ve ticaret gerilimleri gibi parçalardan kaynaklanmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2022).

Bu ekonomik zorluklara ek olarak Çin, bu dönemde artan çevre kirliliği, artan eşitsizlik ve bazı bölgelerde toplumsal huzursuzluk gibi başka sorunlarla da karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunlar son yıllarda giderek daha önemli hale gelmiş ve Çin, daha katı çevresel düzenlemeler uygulamak ve sosyal harcamaları artırmak da dâhil olmak üzere bir dizi önlemler almıştır.

Tablo 2: Çin'in Dünyaya Olan Dış Ticaret Verileri 2015-2021 (milyar dolar/ USD)

Çin'in	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dünyaya Olan Dış Ticaret Verileri							
İhracat	2.281.855.922	2.118.980.582	2.271.796.142	2.494.230.195	2.498.334.248	2.588.402.392	3.361.814.264
İthalat	1.681.670.816	1.588.695.867	1.840.957.060	2.134.987.265	2.066.513.429	2.057.021.048	2.675.680.064

Kaynak: TradeMap (ITC), 2022.

Tablo 2'de Çin'in dünya ülkeleri ile yapmış olduğu toplam dış ticaret verileri gösterilmektedir. Tabloda görüldüğü üzere Çin'in dünyaya ihracatında Covid-19 pandemi dönemi öncesi 2021 yılı ihracatının 2019 pandemi yılına göre bir artış gösterdiği, bu artışın 2020 pandemi sonrası dönemde de devam ettiği gözlenmiştir. Çin'in dünyadan ithalatına bakacak olursak; 2019 yılı Covid-19 pandemi öncesi 2017 yılından sonra ithalatının arttığı gözlenmiştir. Covid-19 pandemi dönemi ve sonrasında, 2020 yılı ithalat hacminde düşüşün yaşandığı ve bu düşüşün 2021 döneminde tekrar toparlanmaya geçtiği tespit edilmiştir. Çin'in dünyaya olan dış ticaret verileri değerlendirildiğinde; Covid-19 pandemi dönemi ve sonrasında ihracatını ve ithalatını arttırdığını söylemek mümkündür. Çin 2021 yılı dış ticaret verileri bağlamında ele alındığında ise; ihracatının (3.361.814.264 milyar dolar) ithalat(2.675.680.064 milyar dolar) verilerinden daha fazla olduğu ve ülkenin ihracata daha fazla yöneldiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Çin'in ihracat ve ithalat hacmini sadece ülkeler arasında değil, aynı zamanda bölgeler ve sektörler arasında da değerlendirmek mümkündür (World Bank, 2021).

Çin'de 2015-2019 yılları arasında ülkenin ihracatı yıllık ortalama %4 artış gösterirken, ithalatı yıllık ortalama %7 artış göstermiştir. Bu durum, Çin'in dış ticaret dengesindeki değişiklikleri yansıtmaktadır. İhracat artış hızının ithalat artış hızına göre daha düşük olması, Çin'in dış pazarlardaki talep koşullarındaki zayıflama ve küresel ekonomideki belirsizlikler nedeniyle ihracatında bir yavaşlama olduğunu göstermektedir. Öte yandan, ithalatın daha hızlı artması, iç talepteki büyümeye işaret edebilir ve Çin hükümetinin ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla ithalatı teşvik ettiğini gösterebilmektedir.

Çin uluslararası pazarda, en yüksek ticaret hacmine sahip ülke konumundadır. 2020 yılında Çin, dünya ihracatında 1. sırada (% 13,36 pay) yer alırken, dünya ithalatında 2. sırada (% 13,46 pay) yer almaktadır. Aynı zamanda dış ticaret fazlası en fazla olan ülkedir 2020 yılında ülkenin ihracatı 2,58 milyar dolar, ithalatı ise 2,05 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaretinde ise 2020 yılında, 531 milyar dolar fazla vermiştir (World Bank, 2022).

5. TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNİN SEYRİ

Türkiye ithal ikameci stratejiyi 1980’ler öncesinde kalkınma stratejisi olarak izlemiştir. 1980’li yıllarda açık piyasa ekonomisi politikalarına geçiş, dünya ekonomisindeki gelişmelerle paralel ilerleme kaydetmiştir. 1996 yılında Türkiye-AB ile, 1/95 sayılı Avrupa Topluluğu-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı kapsamında, Gümrük Birliği’ne (GB) girmiştir. Kısa vadede Türkiye’nin Gümrük Birliğine katılmasının olumlu etkileri, dış ticaret rakamlarında gözlenmiştir. Ancak, uzun vadeli süreçte çoğu ekonomik kayba sebep olmuştur. Bununla birlikte, 1980’li yıllarda 10 milyar dolar olan dış ticaret hacmimizde gerçekleşen artışın ve azalışların Gümrük Birliği ile bağlantısı net olarak bilinmemektedir. Türkiye’nin dış ticaret hacmi 1990’lı yılların sonlarına doğru 80 milyar doları aşmıştır. Özellikle 2004 yılında ithalatın % 40, ihracatın % 30 artmasıyla Türkiye’nin dış ticaret hacmi 417 milyar dolar olmuştur (Aydoğan, 2004: 92).

İthalat ve ihracat rakamları da; 2010, 2016 ve 2020 yıllarında düşük seyretmiştir. Özellikle bu dönemlerde Türkiye’nin dış ticaret hacminde düşüşler yaşanmıştır. Darbe girişiminden (Temmuz 2015) kısa bir süre sonra dolar/TL kuru 3,00’ü aşmış ve kamu bankaları uygun şartlarda kredi teklifinde bulunmuşlardır. Türkiye’de 2017 yılında ekonomik büyüme artarken işsizliğin azaltılmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Devlet, Kredi Garanti Fonu bulunan şirketler tarafından çekilecek kredileri garanti altına almıştır. 2018 finansal kriziyle birlikte TL değer kaybında artış yaşanmıştır. Özellikle enflasyon ve borç yükündeki artışa karşılık Türkiye’nin dış ticaret hacmi 2014 ve 2021 sonrası en yüksek değer olan 408 milyar dolara ulaşmıştır. Öte yandan 2021’de dünya ticaret hacmi 2019’a göre %14 artarken, Türkiye’nin dış ticareti %7 oranında artmıştır (Eğilmez, 2013).

Türkiye ekonomisinin son dönem dış ticaret yapısı incelendiğinde dış ticaret açığının 2020 yılında 2019 yılına göre %69,1 artarak 49 milyar 915 milyon dolara yükseldiği bilinmektedir. Hizmet bilançosu, dış ticaret bilançosu açığı ve gelir dengesi fazlasıyla karşılanamadığı zaman cari işlemler bilançosu açığı oluşmaktadır (TCMB, 2022).

Oluşan açığın finansmanı en az cari açığın büyüklüğü kadar önemlidir. Bu açık, iç varlıklar ve dış kaynaklar uygulanarak finanse edilmektedir. Dolayısıyla döviz kurlarındaki sert dalgalanmaların etkilerinin derin olduğu bir diğer sorun alanının, döviz cinsinden alınan dış borçlar olduğunu söylemek mümkündür. Sermaye ve girdide dışa bağımlılığı yüksek olan kırılğan ekonomilerde, döviz kuru ve dış borç ilişkisi birbirini besleyen ikili bir yapıya sahiptir (Kaplan ve Yapraklı, 2016).

2021 Temmuz ayı verileri incelendiğinde kısa vadeli dış borç stoku Türkiye’nin, 2020 yılına göre %9,7 artarak 125,3 milyar dolara ulaşmıştır (TCMB, 2021). Döviz kurunun artmasıyla birlikte TL’nin reel olarak değer kaybetmesi, ihraç ürünlerinin fiyat açısından rekabet gücünü artırmakta, ithal ürünler ulusal para birimi bazında daha pahalı hale gelmekte ve ithalat eğiliminde bir düşüş meydana gelebilmektedir.

Tablo 3: Türkiye’nin Dünyaya Olan Dış Ticaret Verileri 2015-2021 (milyar dolar/ USD)

Türkiye’nin Dünyaya Olan Dış Ticaret Verileri	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
İhracat	55.488.000	46.328.000	53.481.000	58.627.000	62.741.000	35.429.000	58.153.000
İthalat	25.500.000	25.805.000	27.148.000	28.453.000	28.657.000	23.891.000	31.602.000

Kaynak: TradeMap (ITC), 2022

Tablo 3’te Türkiye’nin dünya ülkeleri ile yapmış olduğu toplam dış ticaret verileri gösterilmektedir. Tabloda görüldüğü üzere Türkiye’nin dünyaya ihracatında Covid-19 pandemi dönemi öncesi 2018 yılı ihracatının 2019 pandemi yılına göre bir artış gösterdiği, bu artışın 2020 pandemi sonrası dönemde ihracat verisinin ciddi oranda düşüşe geçtiği (35.429.000 milyar dolar) görülmektedir. Türkiye’nin dünyadan ithalatına bakacak olursak; 2019 yılı Covid-19 pandemi öncesi 2017 yılından sonra ithalatının arttığı gözlenmiştir. Covid-19 pandemi dönemi ve sonrasında, 2020 yılı ithalat hacminde az da olsa düşüşün yaşandığı ve bu düşüşün 2021 döneminde tekrar toparlanmaya geçtiği tespit edilmiştir. Türkiye’nin dünyaya olan dış ticaret verileri değerlendirildiğinde; Covid-19 pandemi dönemi ve sonrasında ihracatını ve ithalatını arttırdığını söylemek mümkündür. Türkiye 2021 yılı dış ticaret verileri bağlamında ele alındığında ise; ihracatının (58.153.000 milyar dolar) ithalat (31.602.000 milyar dolar) verilerinden daha fazla olduğu ve ülkenin ihracata daha fazla yöneldiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Çin gibi Türkiye dış ticareti; ihracat ve ithalat hacmini sadece ülkeler arasında değil, aynı zamanda bölgeler ve sektörler arasında da değerlendirmek mümkündür (World Bank, 2021).

6. ÇİN VE TÜRKİYE ARASINDAKİ DİŞ TİCARETTE ENDÜSTRİ İÇİ TİCARET

2000 yıllarına gelindiğinde teknolojiye fazlasıyla gelişim gösteren Çin, dış ticarete 2018’den itibaren ABD ile rekabet gücünü arttırmıştır. Çin ekonomisinin hızla gelişmesinin başlıca nedenleri; doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ve buna bağlı olarak üretim ve ihracattaki artış, hükümet tarafından yapılan reformlar olarak sıralanabilir. Ayrıca ülkenin Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) üyeliğinin 2001 yılında başlaması da nedenler arasında sayılabilir (Çatalbaş, 2020: 83-84).

Çin, kapalı ekonomi politikalarını benimseyerek uzun yıllardır dış ticaretinde ilerleme kaydetmiştir. Hedefleri arasında olan ekonomik yükseliş dönemine ulaştıktan sonra günümüz itibarıyla serbest ticaret politikasını benimseyen bir ülke haline gelmiştir. Literatürde ele alınan birçok çalışmada; döviz kurlarında yaşanan oynaklıkla birlikte değişen dış ticaret koşullarının uzun vadede dış ticaret açığını artıracığı sonucuna ulaşılmıştır (Kaplan ve Ünal, May 2019: 309).

Türkiye ve Çin arasında siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler 2000’li yıllardan beri hızla gelişim göstermektedir. Çin ile Türkiye arasında gerçekleşen iki taraflı ticaret hacmi 2000 yılında 1 milyar dolar iken 2018 yılında 28 milyar dolara yükselmiştir. 2014 yılına gelindiğinde Türkiye’nin üçüncü büyük ticaret ortağı Çin olmuştur. Bununla birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler gelişmeye başlamıştır. İki ülke arasında gelişmeler uluslararası aktörlerce de takip edilmeye başlanmıştır (Doster, 2016, s.1-19).

Türkiye ve Çin arasında gerçekleşen ticaret ilişkilerinde karşılaşılan zorluklardan biri de artan dış ticaret açığıdır. Bu kapsamda dış ticarete iki ülkenin ikili ticareti, Türkiye’nin ithalat payının neredeyse %90’ını oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkemizin özellikle Çin ile giderek artan

dış ticaret açığını koruyamayacağı öngörülebilir. Buna karşılık hükümetin bazı yapıcı önlemler alabileceği belirtilmektedir.

Tablo 4: 2020 Yılı Dünya Mal Ticaretinde Çin ve Türkiye Verileri (Milyar dolar ve %)

	İhracat	İthalat	Ülke ihracatının dünya ihracatındaki payı ve yıllık değişimi (%)	Ülke ithalatının dünya ithalatındaki payı ve yıllık değişimi (%)	Ülke İhracatının Dünyadaki Sırası	Ülke İthalatının Dünyadaki Sırası
Çin	2.591	2.056	14,7/4	11,5/-1	1.	2.
Türkiye	169	219	1,0/-6	1,2/4	30.	23.

Kaynak: (WTO, 2021: 58 ve Şahin, 2022).

Tablo 4'te Çin ve Türkiye'nin dış ticaret verilerinin dünya ihracat ve ithalatındaki payı 2020 yılı verileri dikkate alınarak ele alınmaktadır. 2020 yılında dünya ticaretinde lider ihracat-ithalat sıralamasındaki ülkelerin pek değişmediği, sıralarının değişim gösterdiği söylenebilir.

Türkiye dış ticarete ithalatta 23. sırada yer alırken, ihracatta 30. sırada yer almaktadır. Ancak TL'deki değer kaybının da etkisiyle gümrük kapılarından turist girişlerinin artması, Bulgar ve Yunan turistlerin alışverişlerinin artması ve Covid-19 sonrası test kiti, maske vb. temel tıbbi ürünler ihracatındaki artışın olumlu etki sağlaması muhtemeldir. Tüm bu olumlu etkilerin 2022 yılında görüleceği tahmin edilmektedir.

Bu çalışmadaki temel amacımız, önemi giderek artan Endüstri İçi Ticaret Teorisi'ni (EIT) kullanarak Türkiye'nin Çin ile olan dış ticaret yapısını ileri düzeyde analiz etmektir. Çalışmada ele alınan iki ülkenin 2015-2021 yılları arasındaki EİT oranını hesaplamak için Uyarlanmış Grubel-Llyod endeksi kullanılarak (4 digits seviyesinde) veriler elde edilmiştir. Özellikle çalışmanın da diğer amacını oluşturan Covid-19 salgını yılı öncesi ve sonrası elde edilen veriler, ürün grupları birlikte ele alınarak EİT ≥ 0.75 sınırı kapsamında yorumlanmıştır.

Çin, 2000'li yıllardan itibaren Güney Kore ve Japon teknolojilerine erişimi olan ve 2018'den bu yana dış ticarete ABD ile rekabetini artıran bir konuma ulaşmıştır. Çin'in süreklilik göstererek gelişmesinin başlıca nedenleri arasında; uyguladığı reformlar, doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ve ihracat hacminde sürekli artış ele alınabilmektedir. Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) 2001 yılında katılması da bu nedenlerden biri olarak ele alınmaktadır (Çatalbaş, 2020: 83-84).

Çin ile Türkiye arasındaki dış ticarete bakıldığında; 2018 yılında ABD'nin çelik ve alüminyuma uyguladığı ek vergilere karşı olarak Türkiye yer fıstığı, kâğıt, viski, kömür, makine, otomobil, petrokimya vb. ürünlere yönelik ek vergi düzenlemesi getirmiştir. Bununla birlikte ABD, Türkiye'de 2020'de yürürlüğe girecek olan dijital hizmet vergisine misilleme konusunda da uyarıda bulunmuştur (Şahin, 2022).

Türkiye'nin önemli ticaret ortakları; Çin, Hindistan, Güney Kore, Rusya ve Ukrayna olmasına rağmen, bu ülkelerle yapılan ticarete endüstri-içi ticaretin payı oldukça düşüktür. Coğrafi uzaklığın ve dolayısıyla ulaşım maliyetlerinin bu konuda etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 5: Çin ile Türkiye arasındaki EİT Oranları (2015-2021) (EİT \geq 0.75)

ÜLKE	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
İHRACAT	55.488.000	46.328.000	53.481.000	58.627.000	62.741.000	35.429.000	58.153.000
İTHALAT	25.500.000	25.805.000	27.148.000	28.453.000	28.657.000	23.891.000	31.602.000
EİT	0,62	0,71	0,67	0,65	0,62	0,80	0,70

Kaynak: Yazarlar tarafından hesaplanmıştır. TradeMap, 2022.

Tabloda Çin ve Türkiye arasındaki EİT oranları değerlendirildiğinde; Covid-19 pandemi öncesi ve pandemi dönemi 0,60 EİT oran seviyesinde ilerleme gösterdiği gözlenmiştir. Özellikle 2019 pandemi sonrası dönem olan 2020 yılında 0,80 EİT oranı ile iki ülke arasında gerçekleşen ticaretin yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. 2021 EİT oranının pandemi öncesi duruma geri dönüş yaptığı ve iki ülke arasında genel olarak endüstri-içi ticaretin yüksek düzeyde var olduğu gözlemlenmiştir.

7. ÇİN TÜRKİYE ARASINDAKİ ÜRÜN BAZLI ENDÜSTRİ-İÇİ TİCARET FAALİYETİ

2005 yılından itibaren dünyada yaşanan serbestleşme ile birlikte Türkiye’de rekabet baskısı nedeniyle katma değeri yüksek kaliteli ürünler üretilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, katma değeri yüksek ürünleri ihraç etmek ve daha kaliteli girdi sağlamak, yurt içinde tedarik edilemeyen bazı ürün gruplarının ithalatını gerekli kılmaktadır (Uzunoglu, 2008: 24). Ayrıca tekstil ve hazır giyim sektörü emek-yoğun bir üretimle gerçekleşmektedir. Çin’in düşük ve bol işgücü açısından büyük bir avantaja sahip olması bu sektörün büyüme potansiyelini her geçen gün artırmaktadır (Dilber, 2004: 94).

Bir endüstrinin ekonomiye katkısı, o endüstrinin üretim değerlerinin, üretim miktarlarının, ihracat potansiyelinin ve istihdam oranının hesaplanmasıyla ölçülebilir. Bazı endüstriler, ekonominin büyümesi ve istikrarı için daha önemlidir çünkü daha fazla katma değer yaratırlar ve ihracat potansiyelleri daha yüksektir. (Çoban ve Kök, 2005: 71).

Bu nedenle, farklı endüstrilerin ekonomiye katkısı göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin sürdürülebilir ekonomik büyümesi için her sektörün gelişmesi ve rekabetçi olması gerekmektedir.

Tablo 5’te görüldüğü üzere Çin-Türkiye Arasındaki ürün gruplarında ihracat/ithalat rakamları ve (4 digits) ürün bazında 2015-2021 yılları dâhilinde ihracat/ithalat ve EİT sonuçları verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde iki ülke arasında; 6104 (Kadın ve kız çocukları için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, bölünmüş etek, pantolon), 8409 (Tek başına veya esas itibarıyla, pozisyonunda yer alan içten yanmalı pistonlu motorlarla kullanılmaya uygun parçalar) ve 7318 (Vidalar, civatalar, somunlar, vidalı kancalar, perçinler, kamalar, kamalı pimler, rondelalar) ürün gruplarının özellikle ön plana çıktığı gözlemlenmiştir.

Çin ve Türkiye arasında gelişen giyim ve tekstil sektörünün gelişmesi, iki ülkenin tabloda görüldüğü gibi endüstri-içi ticaretine olumlu yansımış 6104 ürün grubunda dış ticaretini gerçekleştirmiştir. Tablo 6 genel olarak incelediğinde iki ülke arasında; makine-teçhizat ve çanta/dokuma ürün grubu sektörlerinin iyi bir seviyede endüstri içi ticaretini gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

Tablo 6: Çin ile Türkiye Arasındaki Ürün Gruplarında İhracat/İthalat Rakamları ve Ürün Bazında EİT Oranları 2015-2021 (EİT ≥ 0.75) (Milyar dolar)

Ürün Grupları	2015			2016			2017			2018			2019			2020			2021		
	İTH.	İHR.	EİT	İTH.	İHR.	EİT	İTH.	İHR.	EİT	İTH.	İHR.	EİT	İTH.	İHR.	EİT	İTH.	İHR.	EİT	İTH.	İHR.	EİT
0802	10591	749	0,13	30934	3513	0,20	27535	8071	0,45	21594	15490	0,83	25241	37102	0,80	22048	29794	0,85	44509	63716	0,82
3902	2506	3200	0,87	2025	2284	0,93	1559	4215	0,54	1353	4587	0,45	1705	8080	0,34	1019	8182	0,22	1592	114672	0,02
3917	10308	17708	0,73	11236	19778	0,72	14062	21448	0,79	10402	24604	0,59	8409	20287	0,58	7057	28308	0,39	9677	30900	0,47
4202	14389	109339	0,23	6338	57168	0,19	5464	54933	0,18	13175	61147	0,35	17723	50977	0,51	18905	26136	0,83	17697	37443	0,64
5211	25930	27703	0,96	19052	27180	0,82	6481	32879	0,32	6681	23939	0,43	7316	36049	0,33	8401	15918	0,69	8201	31782	0,41
6104	20018	24451	0,90	20062	19605	0,98	18606	24772	0,85	20948	26140	0,88	17460	26006	0,80	13691	14204	0,98	15763	17771	0,94
6910	2426	10159	0,38	3486	2961	0,91	428	5792	0,84	4490	50470	0,16	5565	28840	0,32	3307	13827	0,38	4336	12945	0,50
7202	609	13204	0,08	12890	10374	0,89	42703	9889	0,37	3528	19586	0,30	6958	10540	0,79	12416	16055	0,87	49336	30847	0,76
7318	9343	57172	0,28	12635	39889	0,48	17389	39825	0,60	25433	40704	0,75	17911	28107	0,77	26818	26081	0,98	40893	45396	0,94
7326	15663	34495	0,62	18061	33625	0,69	19985	31687	0,77	18824	31324	0,75	15356	37459	0,58	7836	37742	0,34	11223	46477	0,38
8409	23740	52925	0,61	29158	52156	0,71	37340	59268	0,77	55563	60306	0,95	47393	54304	0,93	71087	91084	0,87	108203	127717	0,91
8412	7007	32649	0,35	5960	22311	0,42	12150	14412	0,91	21906	16610	0,86	23486	15640	0,79	24424	40689	0,75	28301	32414	0,93
8418	20586	78362	0,41	16810	86957	0,32	27300	66824	0,58	38214	57977	0,79	18966	61899	0,46	18560	56009	0,49	33628	60121	0,71

Kaynak: Yazarlar tarafından hesaplanmıştır. (TradeMap, 2022 verileri)

0802: Tavşan, yabani tavşan, güvercin ve diğer hayvanların etleri ve yenilen sakatatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)

3902: Propilen madde veya diğer polimerleri

3917: Tüpler, borular ve hortumlar ve bunların bağlantı parçaları, örneğin plastikten mafsal, dirsekler, flanşlar

4202: Sandıklar, makyaj çantaları, valizler, yönetici çantaları, evrak çantaları, okul çantaları, gözlük kutuları

5211: Ağırlıklı olarak ancak ağırlıkça %85'ten az pamuk içeren, esas olarak karıştırılmış pamuklu dokuma kumaşlar

6104: Kadın ve kız çocukları için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, bölünmüş etek, pantolon

6910: Seramik lavabolar, lavabolar, lavabo ayakları, küvetler, bideler, klozet, sifon

7202: Ferro alaşımlar

7318: Vidalar, cıvatalar, somunlar, koç vidaları, vidalı kancalar, perçinler, kamalar, kamalı pimler, rondelalar

7326: Demir veya çelikten eşya, başka yerde sınıflandırılmamış (döküm eşya hariç)

8409: Tek başına veya esas itibarıyla, pozisyonunda yer alan içten yanmalı pistonlu motorlarla kullanılmaya uygun parçalar

8412: Motorlar ve buhar türbinleri, içten yanmalı pistonlu motor, hidrolik hariç

8418: Elektrikli veya diğer buzdolapları, derin dondurucular ve diğer soğutma veya dondurma ekipmanları

Çin ve Türkiye arasındaki ürün bazında EİT oranları değerlendirecek olursa; 13 ürün grubu arasında endüstri-İçi ticaretin gerçekleştiği söylenebilmektedir. 08 kodlu [(0802: Tavşan, yabani tavşan, güvercin ve diğer hayvanların etleri ve yenilen sakatatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)] ürün grubu Covid-19 pandemi dönemi öncesinde endüstri-İçi ticareti düşük seviyelerde iken, 2018 yılı 0,83 EİT oranı ile dış ticaretini artırmıştır. 2019 yılında bu ürün grubu

0,80 EİT oranı ile yüksek seviyede dış ticaretini geliştirmiştir. 2020 ve 2021 yıllarında da yaklaşık 0,80 EİT oranları ile dış ticaretini yüksek seviyede sürdürmüştür.

Tablo 6'da yer alan 39 kodlu [(3902: Propilen madde veya diğer polimerleri) / (3917: Tüpler, borular ve hortumlar ve bunların bağlantı parçaları, örneğin plastikten mafsallar, dirsekler, flanşlar)] ürün grupları değerlendirilecek olursa; 3902 (Propilen madde veya diğer polimerleri) ürün grubunun Covid-19 pandemi dönemi öncesinde 2015 yılında 0,87 EİT ve 2016 yılında 0,93 EİT oranları ile yüksek seviyede dış ticaretini gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Devam eden yıllarda iki ülke arasında endüstri-içi ticaret giderek azalmış, Covid-19 pandemi sonrası dönem 2020 yılına gelindiğinde ise 0,22 EİT oranı ile düşük seviyede dış ticaretini gerçekleştirmiştir. 3917(Tüpler, borular ve hortumlar ve bunların bağlantı parçaları, örneğin plastikten mafsallar, dirsekler, flanşlar) ürün grubu tabloda görüldüğü gibi, Covid-19 pandemi öncesi ve sonrası dönemde yalnızca 2017 yılında 0,75 EİT sınır oranının üzerinde bir değer almıştır. Pandemi öncesi dönemde 0,75 EİT sınır oranının altında kalmasına rağmen, 2019 yılı pandemi dönemine kadar endüstri-içi ticaretini iyi bir seyirle sürdürdüğü gözlenmiştir.

42 kodlu 4202 [(Sandıklar, valizler, makyaj çantaları, yönetici çantaları, evrak çantaları, okul çantaları, gözlük kutuları)] ürün grubu, Covid-19 pandemi dönemi öncesinde endüstri-içi ticareti düşük seviyelerde iken, 2019 pandemi dönemi ile birlikte bu ürün grubunda 0,51 EİT oranı ile dış ticaretinde artış yaşamıştır. Pandemi döneminin ardından 2020 yılında 0,83 EİT oranı ile dış ticaretini yüksek seviyede geliştirirken, 2021 yılına gelindiğinde ise 0,64 oranı ile endüstri-içi ticaretinde hafif bir düşüş yaşamıştır.

5211 (Ağırlıklı olarak ancak ağırlıkça %85'ten az pamuk içeren, esas olarak karıştırılmış pamuklu dokuma kumaşlar) ürün grubu, Covid-19 pandemi öncesi 2015 yılında 0,96 EİT ve 2016 yılı 0,82 EİT oranları ile yüksek düzeyde dış ticaretini gerçekleştirmiştir. Devam eden yıllarda 0,33 EİT oranlarına gerileyen ürün grubu, pandemi döneminin ardından 2020 yılında tekrar 0,69 EİT oranı ile endüstri-içi ticaretini artırmıştır. 2021 yılı itibarıyla ürün grubu pandemi öncesi yaşadığı düşüşe geri dönmüştür.

6 kodlu [(6104:_Kadın ve kız çocukları için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, bölünmüş etek, pantolon/ (6910: Seramik lavabolar, lavabolar, lavabo ayakları, küvetler, bideler, klozet, sifon)] ürün grupları; 6104 ürün grubu 2015-2021 yılları boyunca Çin-Türkiye arasında endüstri-içi ticaretini yüksek seviyede gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Bunun nedeni, tekstil ve hazır giyim sektörünün üretimde yüksek paya sahip olmasıdır. Diğer ürün grubu 6910, 2016-2017 yılları arasında yüksek derecede dış ticaretini gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Covid-19 pandemi dönemi sonrası 2021 yılına bakıldığında ise; 0,50 EİT oranı ile iki ülke arasında gerçekleşen dış ticaretin canlandığı söylenebilmektedir.

7 kodlu [(7202: Ferro alaşımlar/ (7318: Vidalar, cıvatalar, somunlar, koç vidaları, vidalı kancalar, perçinler, kamalar, kamalı pimler, rondelalar/ (7326: Demir veya çelikten eşya, başka yerde sınıflandırılmamış (döküm eşya hariç)] ürün grupları; 7202 ürün grubu iki ülke 2015 yılında 0,08 EİT oranı ile alt seviyelerde endüstri-içi ticaretini gerçekleştirirken, 2019 pandemi yılı ile birlikte Türkiye'de 7202 ürün grubu "Ferro alaşımlar" üretilmeye başlanmış, Çin ile Türkiye arasındaki sanayi içi ticaret kararlı bir şekilde artmıştır. Bu artış ile, 2019 yılı 0,79 EİT oranı ile yüksek seviyede dış ticaretini gerçekleştirmesine sebep olmuştur. 7318 ürün grubu, 2019 yılına kadar endüstri-içi ticaretini iyi düzeyde gerçekleştirmiş olup, özellikle Covid-19 pandemi dönemi sonrası 2020-2021 yılları arasında yaklaşık 0,90 EİT oranlarını yakalayarak dış ticaretini yüksek düzeyde gerçekleştirmiştir. Diğer ürün grubu olan 7326, iki ülke arasında endüstri-içi ticaretin Covid-19 pandemi dönemi öncesinde iyi seviyelerde ilerlediğini söylemek mümkündür. 2017(0,77) -2018(0,75) yılları arasında, EİT 0,75'in üzerinde bir değer almış ve dış ticaretini gerçekleştirmiştir. Pandemi dönemi ile 0,58 EİT oranına gerilemiş ancak devam eden yıllarda da EİT oranı azalmakla birlikte dış ticaretini sürdürmüştür.

8 kodlu [(8409: Tek başına veya esas itibarıyla, pozisyonunda yer alan içten yanmalı pistonlu motorlarla kullanılmaya uygun parçalar / (8412: Motorlar buhar türbinleri, içten yanmalı pistonlu motor, hidrolik hariç)/ (8418: Elektrikli veya diğer buzdolapları, derin dondurucular ve diğer soğutma veya dondurma ekipmanları)] ürün grupları; 8409, Covid-19 pandemi öncesi dönem ve sonrasında endüstri-içi ticaretinin iyi seyrettiğini söylemek mümkündür. Pandemi öncesi 2017 yılından bu yana 0,75 EİT oranının üzerinde değerler almış ve yaşanan salgına rağmen iki ülke arasında bu ürün grubunda dış ticaret gerçekleşmiştir. 8412 ürün grubu, 2017 yılında endüstri-içi ticaretini yüksek seviyelere çıkarmış, 2017 ve 2018 yıllarına göre salgının etkisi ile düşüş yaşamış olmasına rağmen, 2019 pandemi yılı 0,79 EİT oranı ile dış ticaretini yüksek seviyede gerçekleştirdiği söylenebilir. 2021 yılında 0,93 EİT oranı ile iki ülke arasında endüstri-içi ticaret yüksek seviyede gerçekleşmiş ve 2017 yılı seyrine geri dönüş sağlanmıştır. 8418 ürün grubu, Covid-19 pandemi dönemi öncesinde 2018 yılında 0,79 EİT oranı ile artan teknolojik cihaz ticaretinin büyük etkisi sayesinde dış ticaretini yüksek seviyede gerçekleştirmiştir. Pandemi dönemi 2019 yılında 0,46 EİT oranıyla bir önceki döneme göre gerileme göstermiştir. 2021 yılında 0,71 EİT ile sınırın altında bir orana ulaşmasına rağmen yüksek düzeyde endüstri-içi ticaretini gerçekleştirmiştir.

Çin ve Türkiye arasında gerçekleşen tıbbi ürünler grubu endüstri-içi ticaretinin pek var olmadığı söylenebilmektedir. Yalnızca 382100 (Swab (pamuklu çubuk) ve viral taşıma ortamı seti: Viral bir numunenin bakımı için bir kültür ortamı ve numuneyi bir araya toplamak için bir pamuklu çubuk ve bir şişe) ürün grubunun, 2017 yılında 0,65 EİT oranı ile dış ticaretini bu üründe gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Devam eden yıllar ve diğer incelenen sağlık/tıbbi ürün gruplarının endüstri içi ticaretinin neredeyse olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İki ülke arasında tıbbi ürünler grubu dış ticaretinin büyük oranda endüstriler-arası ticarete kaydığı gözlemlenmiştir.

8. SONUÇ

Bu çalışma günümüzde öne çıkan bir konu olan endüstri içi ticaretin pandemi sürecindeki durumunu, özellikle Çin ve Türkiye dış ticareti üzerinden ele almaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler, pandemi sürecinde endüstri içi ticaretin her iki ülke için de artmış olduğunu göstermektedir. Özellikle; elektronik eşya, tıbbi cihaz ve ekipmanlar gibi görece daha yüksek katma değerli ürünlerde artışlar kaydedilmiştir. Bu sonuçlar, endüstri-içi ticaretin ekonomik entegrasyon ve küreselleşme süreçleri birlikte gelecekte de önemli bir role sahip olacağını göstermektedir. Bu nedenle, pandemi süreci sonrasında da endüstri içi ticaretin rolü ve öneminin artarak devam edeceği öngörülmektedir.

Covid-19 Pandemi süreci ile Çin ve Türkiye'nin dış ticaretinde sanayi içi ticaretin değişip değişmediğinin belirlenmesi çalışmanın ana konusunu oluşturmuştur. Bu nedenle pandemi süreci dahil edilerek, 2015-2021 yılları arası dış ticaret verileri ile 2015-2019 dönemi, 2020-2021 dönemi sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda, Çin'in Türkiye ile EİT seviyeleri, 2015-2021 yılları boyunca Uyarlanmış Grubel-Lloyd endeksi kullanılarak hesaplanmıştır.

Çin ve Türkiye arasındaki EİT oranları değerlendirildiğinde; 2015-2021 yılları arasında iyi seyrinde gelişen bir endüstri-içi ticaretin olduğunu söylemek mümkündür. Covid-19 salgını öncesi yıllarda 2015 yılında 0,62 EİT oranının, iki ülke tekrar 2019 yılında yakalamıştır. Pandemi sonrası dönem olan 2020 yılında 0,80 EİT oranı ile iki ülke yüksek derecede dış ticaretini geliştirmiştir. 2021 yılında ise 0,70 EİT oranı ile sınır 0,75'in altında kalarak, endüstri-içi ticareti düşüşe geçse de iyi seyrinde devam etmiştir.

EİT ürün bazlı olarak ele alındığında; Çin ve Türkiye arasında gerçekleşen ürün bazlı endüstri-içi ticaretin [(0802: Tavşan, yabani tavşan, güvercin ve diğer hayvanların etleri ve yenilen sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş) / (6104: Kadın ve kız çocukları için takım elbise, takım,

ceket, blazer, elbise, etek, bölünmüş etek, pantolon) / (7202:Ferro alaşımlar)/ (7318:Vidalar, cıvatalar, somunlar, koç vidaları, vidalı kancalar, perçinler, kamalar, kamalı pimler, rondelalar)/ (8409:Tek başına veya esas itibarıyla, pozisyonunda yer alan içten yanmalı pistonlu motorlarla kullanılmaya uygun parçalar)/ 8412:Motorlar ve buhar türbinleri, içten yanmalı pistonlu motor, hidrolik hariç] ele alınan ürün gruplarında yüksek oranda olduğunu söylemek mümkündür.

Çin ve Türkiye arasında gerçekleşen dış ticarete tıbbi ürünler grubundan yalnızca bir ürün grubu 382100 (Swab (pamuklu çubuk) ve viral taşıma ortamı seti) 2017 yılında 0,65 EİT oranı yakalamıştır. Özellikle iki ülke arasındaki tıbbi ürün gruplarının endüstriler-arası ticaret vasıtasıyla gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Türkiye'nin Çin ile ilişkilerine bakacak olursak, dünyanın en büyük ekonomisine sahip ülkesiyle, dış ticareti son derece sınırlı düzeyde kalmıştır. Başta Çin olmak üzere Doğu Asya bölgesi, küresel piyasalarda dünya ekonomisinin en dinamik ve işlevsel merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bölgenin artan stratejik önemi, Türkiye'nin bölge için daha tutarlı ve sürdürülebilir politikalar geliştirmesini gerektirmektedir. Çin ve Doğu Asya ekonomilerinin dünya pazarında hızlı bir şekilde büyümesi, Türkiye'nin bölgeye yönelik geliştireceği ve geliştirdiği politikaları yeniden değerlendirmesini zorunlu kılmaktadır.

Çalışma, 2015-2021 Covid-19 pandemi öncesi ve sonrası dönem arasında iki ülkede (Çin/Türkiye) belirlenen ürün grupları arasında Grubel-Lloyd Endeksi (ağırlıklı ortalama) ile yapılan ölçümlerle yürütülmüştür. Çalışmanın konusu ile ilgili daha kapsamlı ürün grupları ele alınarak, çok ülkeli karşılaştırmalar yapıp hem endüstri içi ticaretin hem de endüstriler arası ticaretin seyri değerlendirilebilir ve geliştirilebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

İlk yazarın katkısı %50, ikinci yazarın katkısı %50'dir.

Çıkar Beyanı

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aquino, A. (1978). Intra-Industry Trade and Inter-Industry Specialization as Concurrent Sources of International Trade in Manufactures. *Weltwirtschaftliches Archiv*,14, 275-296.
- Aydın, A. (2010). Türkiye'nin Ticari Hizmetler Endüstri-İçi Ticareti. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-10.
- Aydoğan, E. (2004). 1980'den Günümüze Türkiye de enflasyon serüveni. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 11(1), 91-110.
- Balassa, B. (1966). Tariff Reductions And Trade in Manufactures Among The Industrial Countries. *American Economic Review*, 56,466-473.
- Bedir, A. Aykut. (2009). Uluslararası Ticarete Fiyata Dayalı Rekabet Gücü ile Endüstri-İçi Ticaret Arasındaki İlişki: Türk İmalat Sanayi Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Bilici, Ö. (2007). Türkiye Avrupa Birliği Arasında Endüstri-İçi Ticaretin Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Chow, G.C. (2015). China's Economic Transformation. (Third Edition), WILEY Blackwell, Maledn (USA), Oxford (UK).
- Cinel, E. A. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler, *Politik Ekonomik Kuram*, 4(1), 124-140.
- Çalık, U. (2011). Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem). *Liberal Düşünce*, 16(64), 185- 206.
- Çatalbaş N. (2020). Ticaret Savaşları ve Geleceği, İşletme ve Finans Yazıları-III kitabında bölüm, Mart, Editör Dr. Öğretim Üyesi Melik Kamışlı, Beta 1. Basım, 79-95.
- Çoban, O. ve Kök, R. (2005). Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği, 1989-2001, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 20(228), 68-81.
- Deviren, N. ve M. Karataş (2007). Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Endüstri-İçi Ticaret, *İktisat-İşletme ve Finans Dergisi*, 22 (250), 16-32.
- Dilber, İ. (2004). Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 11(2), 85-97.
- Doster, B. (2016) The Developing Relations between Turkey and China Since 2005. *Sociology of Islam*, 4 (3), 1-19.
- Eğilmez M. (2013). Türkiye'nin Dış Ticareti, [Çevrim-içi: <https://www.mahfiegilmez.com/2013/12/turkiyenin-dsticareti.html>], Erişim tarihi: 01.04.2023.
- Grubel, H. ve P. J., Lloyd. (1971). The Empirical Measurement of Intra- industry Trade, *Economic Record*, 470, 494-517.
- Jones, K. (2015). Reconstructing The World Trade Organization For 21st Century, An Institutional Approach, Oxford University Press, Oxford, New York.
- Kaplan F. & Ünal A. E. (2019). Dış Ticaret Dengesi ile Dış Ticaret Hadleri Arasındaki İlişkinin Türkiye İçin Yeniden İncelenmesi, 2. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, Mersin, 309-320.
- Kaplan, F. ve Yapraklı, S. (2016). Ekonomik Kırılganlık Endeksi Göstergelerinin Döviz Kuru Üzerindeki Etkileri: Kırılgan 12 Ülke Üzerine Panel Veri Analizi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6 (3).
- Kaya, Ayten A. ve Aydanur G. Atış (2007). Türkiye Kimya Sanayi Endüstri İçi Ticareti'nin Statik ve Dinamik Analizi: Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkeleri, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Çin, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7 (1), 251-291.
- Ketboğa, M. (2019). Türkiye'de Dış Ticaret Açığı Sorunun Nedenleri ve Katma Değeri Düşük Ürün İhracatının Dış Ticaret Açığı İçindeki Yeri ve Çözüm Önerileri, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 9(2), 208-224.
- Kojima K., (1964). The Pattern of International Trade Among Advanced Countries, *Hitotsubashi Journal of Economics* 5(1), 17-36.
- Krugman, P. R. (Eds.). (1997). Obstfeld Maurice, *International Economics Theory and Policy*, Fourth Edition, Addison-Wesley, New York.
- Küçükefe, B. (2009). Türkiye'nin Endüstri-İçi Ticareti, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

- Meltzer, J. P. & Shenai, N. (2019). 10.05.2022, The US-China Economic Relationship. A Comprehensive Approach. American Enterprise Institute (AEI) Policy Brief, February, [Available online at: https://www.wita.org/wp-content/uploads/2019/03/us_china_economic_relationship-1.pdf], Retrieved on.10.11.2012.
- Michaely, M. (1977). Exports And Growth: An Empirical Investigation, *Journal of Development Economics*, 4(1), 49-53.
- Özmen, E. (2014). Reel Döviz Kuru ve Türkiye Dış Ticaret Dinamikleri, Economic Research Center (ERC) Working Papers in Economics, 14(12).
- Sarıçoban, K. (2022). Türkiye'nin Covid-19 Medikal Ürün Gruplarındaki Dış Ticareti ve Endüstri İçi Ticaretinin Durumu: 2017-2021 Dönemi Üzerine Bir Değerlendirme, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Şahin, I. F. O. (2022). Türkiye'nin 1980-2021 Dönemi Dış Ticaret Gelişiminin İrdelenmesi. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 9(27), 82-99.
- Taylor, D. & Schwartz, J. (2020). Volkswagen Suspends Production as Coronavirus Hits Sales. Reuters. [Available online at: <https://www.reuters.com/article/us-volkswagen-results2019/volkswagen-suspends-production-as-coronavirus-hits-sales-idUSKBN21400F>]. Retrieved: 03.04.2023.
- TCMB (2022). [Çevrimiçi: <https://evds2.tcmb.gov.tr>], Erişim Tarihi: 05. 04. 2023.
- Ticaret Bakanlığı (2022). Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Çin Ülke Profili. [Çevrimiçi:https://ticaret.gov.tr/data/5f3b925713b876ea88e4c9c4/CHC%20_Ulke_Profil_i_2022_Ekim.pdf], Erişim Tarihi: 01. 04. 2023.
- TradeMap (ITC) (2022). List of importers for the selected product in 2021, Product : Total All products, [Available online at: https://www.trademap.org/Country_SelProduct.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c%7c2%7c1%7c%7c1], Erişim Tarihi: 01.01.2023.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2021). [Çevrimiçi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Doviz+Kurlari/Reel+Efektif+Doviz+Kuruu/>], Erişim Tarihi: 12.04.2023.
- Uzunoğlu, H. (2008). Türk Hazır Giyim ve Tekstil Sektörünün 2008 Yılı Rekabet Durumu. *Ar-Ge Bülten*, 23-27.
- Verdoorn, R. (1960). The Intra-Block Trade of Benelux, Economic Consequence of the Size of Nations, E. Robinson (ed.), London: Macmillian.
- World Trade Organization (WTO) (2021). World Trade Statistical Review", [Available online at: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021chapter05_e.pdf, 1-85.], Retrieved: 22.01.2023.
- World Bank (2021). World Development Indicators, [Available online at: <https://databank.worldbank.org/home.aspx>], Retrieved: 18.01.2023.
- World Bank (2022). Data Catalog China the Data 2022, [Available online at: <https://data.worldbank.org/country/china?view=chart>], Retrieved: 10.01.2023.
- Xinhuanet (2022). Economic Watch, China's Foreign Trade Hits New High In 2021. [Available online at: <http://www.xinhuanet.com/english/20220114/ae925178e9764a9fa1593c740a23d165/c.html>], Retrieved: 25.11.2022.

EXTENDED SUMMARY

The Course of China's Intra-Industry Trade with Turkey in the Pre/Post-Pandemic Period

Classical trade theories, such as Adam Smith's theory of absolute advantage and David Ricardo's theory of comparative advantage, have focused on explaining trade patterns between countries with different factor endowments. These theories suggested that countries would specialize in the production of goods in which they had a comparative advantage, leading to interindustry trade, especially between industrialized and less industrialized countries. As the global economy has developed, trade patterns have begun to deviate from the predictions of classical and neo-classical theories. Rather than simple inter-industry trade based on factor endowments, a substantial portion of global trade involves the exchange of non-homogeneous goods among industrialized countries with similar factor endowments.

In response to observed trade patterns, new trade theories emerged in the 1970's and beyond, focusing on intra-industry trade. New trade theories emphasize that even countries with similar factor endowments can benefit from the trade of differentiated goods due to economies of scale and consumer preferences for diversity. This challenges the traditional notion that trade primarily occurs between countries with different factor endowments. The recognition of intra-industry trade has significant policy implications. Policymakers need to consider economies of scale, innovation, and product differentiation when formulating trade policies, rather than relying solely on traditional theories based on comparative advantage.

The relationship between economic policies, globalization, and the evolving nature of international trade is complex and dynamic. Various fundamental economic policies and changes in the global economic landscape have contributed to the reevaluation of traditional trade theories and increased focus on intra-industry trade. Intra-industry trade is widespread in both developed and developing countries. However, some differences can be observed. Developed countries generally engage in higher value-added intra-industry trade, while developing countries may be more involved in labor-intensive intra-industry trade.

Turkey has a diverse and dynamic manufacturing sector that plays an important role in its economy. The manufacturing industry in Turkey has historically been one of the main drivers of economic growth and export activity. As a country develops, there is a noticeable shift towards industrialization and growth of the manufacturing sector. Industrialization is characterized by increased production of goods, often involving the use of advanced technology and machinery. The manufacturing sector is becoming a driving force in economic development by contributing to higher productivity, income growth and employment opportunities. Turkey's manufacturing sector is very diverse and covers various sectors such as automotive, textile, machinery, electronics, chemicals and food processing. The automotive and textile industries make particularly important contributions to Turkey's manufacturing production and export revenue. There is increasing focus on adopting advanced technologies and developing innovation in the manufacturing sector to increase productivity and competitiveness. It has always been anticipated that economic conditions and the state of industries may change over time.

A country's intra-industry trade can also affect its foreign trade deficit. The two concepts are mutually related to each other. If a country is better in a particular industry, it may cause it to export more to that industry and therefore reduce its foreign trade deficit. On the other hand, imbalances may occur in intra-industry trade, and trade predominantly between a few industries may increase the foreign trade imbalance. In this case, an increase in imports or a decrease in exports of a certain sector may increase the foreign trade deficit. When the trade structures of

developed countries are examined, it is noteworthy that intra-industry trade has a considerable place in foreign trade. Intra-industry trade, which has an important place in foreign trade between countries, was deeply affected by the health crisis in 2019 and caused significant changes in the global supply chain.

The COVID-19 pandemic has had a profound and multifaceted impact on the global market. Since then, many conditions have undergone changes. The pandemic has led to a sharp decline in the GDP in many countries, causing a global economic downturn. Travel restrictions and quarantine measures have disrupted global supply chains. As investors grappled with uncertainty, financial markets experienced increased volatility, with initial sharp declines in stock markets. The energy sector faced challenges due to reduced demand for oil and gas amid travel restrictions and economic slowdown.

The health crisis has also caused many sectors to experience growth. Certain sectors, such as technology, pharmaceuticals and online services, have thrived during the pandemic. Companies offering solutions for remote working, entertainment and digital communication have seen increased demand. The COVID-19 pandemic has had significant impacts on global trade, including impacts on intra-industry trade. The consequences of the pandemic can be considered and evaluated in a very wide and diverse manner. Trends and changes observed in the early stages of the pandemic may continue to evolve as the global economy adapts to new realities and challenges.

Countries need stronger healthcare systems and infrastructure to achieve better health outcomes. The pandemic has sparked discussions about reshaping the global economic landscape. Concepts such as decoupling from globalization, reconfiguring supply chain distribution, and regionalization have gained attention and have the potential to influence the structure of intra-industry trade in the long term.

Turkey has undergone substantial economic transformations since 2005, driven by trade liberalization and the growing influence of globalization. In response to competitive pressures, the country has shifted its focus towards the production of high-value-added products. Although the production of these quality goods requires the importation of certain inputs, the textile and clothing sector, characterized by labor-intensive processes, has encountered challenges due to China's competitive advantage in low-cost labor. The capacity to manufacture high-quality products and harness specific expertise continues to be crucial for sustaining competitiveness in the dynamic global economic landscape.

The main purpose of the study is to examine intra-industry trade in foreign trade between China and Turkey in foreign trade, especially before and after the COVID-19 pandemic period. To achieve this goal, the economies of China and Turkey were evaluated in general and 13 matching product groups (product groups with Grubel-Lloyd Index $EIT \geq 0.75$) between the two countries were discussed and interpreted. The study was conducted with measurements made with the Grubel-Lloyd Index (weighted average) among product groups. Looking at the results of the study; It can be said that there is not much intra-industry trade in the medical products group in the foreign trade between China and Turkey. It has been observed that there is inter-industry trade between China and Türkiye in the medical product group. A more comprehensive product group related to the subject of study can be examined and the country/year range can be expanded.